9

DISSERTATIO INAVGVRALIS MEDICA

DE

MORBORVM INCONSVLTA RATIONE SVPPRESSORVM REVOCATIONE

QVAM

DIVINI NVMINIS PRAESIDIO

IVSSV ET AVCTORITATE

GRATIOSAE FACVLTATIS MEDICAE

IN ACADEMIA FRIDERICIANA REGIA

PRO

DOCTORIS IN MEDICINA

DIGNITATE

IVRIBVS ET PRIVILEGIIS

LEGITIME OBTINENDIS

ANNO M DCC XXXVII. A. D. V. OCTOBRIS

ERVDITORVM CENSVRAE

EXHIBVIT

AVCTOR

MOSES ABRAHAM WOLFF

NEO-VEDA VEDANVS.

HALAE MAGDEBVRGICAE,

Typis IOANNIS CHRISTIANI HILLIGERI, Acad. Typogr.

DISSERTATIO INAVGVRALIS MEDICA

DE

MORBORVM INCONSVLTA RATIONE SVPPRESSORVM REVOCATIONE.

PROOEMIVM.

MEdici prudentis votum non minus quam officium eſt vt cito, tuto & iucunde curet. Et cito quidem liberaſſe a morbo eandem gratiam habet, ac ſi quis amico ære vel opera ſua indigenti celeriter ſuccurrit, ipſumque a ſollicitudine liberat, absque eo ut ſentire debeat quam vere ille, quisquis fuit, dixiſſe commemoratur, nihil carius conſtare, quam quod precibus emendum eſt. Enimuero leges medicinæ non permittunt etiam maxime cupienti artifici vt cito rem expediat, niſi id ſimul tuta ratione præſtari posſit. Sunt aliqua temporibus ſuis æterna quadam lege adſtricta, quæ ſi contrahere & accelerare quis vellet, æque fruſtra laboraret, quam ſi cui

longarum noctium pertæſo ſolem citius, quam iuſto momento, reducere polliceretur. Alia non quidem habent eiuſmodi tempora, ſed obſtant opem laturo medico variæ in curandi corpore latentes cauſæ, quo minus materiam, quæ vitium fovet & continet, tam celeriter, quam quidem optat, vel corrigere, vel ad exitum aptam reddere, vel per conuenientia emunctoria eliminare poſſit. Fit aliquando vt nihil liceat blandis modis promouere, adeoque ad iniucundos transeundum ſit, immo ſatis multum ancipitis periculi ſubinde ſecum ferentes, niſi certæ perniciei ægrotantem velis relinquere. Atque hæc quidem ita ſe habere omnes nouerunt, qui medicinæ doctrinis imbuti ſunt. Enimuero, vt ſumus homines, ſæpe nos coniectura fallit, & ſpes blanda felicis ſucceſſus allicit, ſæpe importunæ ægrotantium aut amicorum eius preces nos permouent, aliquando rationes quædam cogunt, vt aliquid aut citius quam ipſi volebamus, aut audacius, quam conſueueramus, adgrediamur, cuius deinde prauos ſucceſſus ab euentu diſcimus. Non raro etiam fit vt non noſtra, ſed aliorum medentium culpa in alium morbum & grauiorem ex leuiori præcipitanter & incaute curato coniecti

no-

noſtræ ſe fidei tradant, vt ſi non poſſint ad integram ſanitatem, tamen ad priorem morbum reducantur. Quid in talibus ægrotis faciendum ſit, quibusque regulis & rationibus inniti debeat, quicquid ad ſalutem illis reddendam molituri ſumus, præſenti diſſertatione exponam, vt illuſtri in hac alma Fridericiana medicorum ordini comprobem quos fructus ex celeberrimorum doctorum ore & ſcriptis hauſerim. Huius itaque atque omnium in arte Aſclepiadea verſatorum virorum iudicio hanc commentatiunculam ſubiicio; deumque oro vt me,ad artis exercitium nunc accedere parantem, proſpero ſucceſſu beare velit, quo humanæ ſocietatis plurimo emolumento ea afferam, quæ ad morbos profligandos & valetudinem integram conſeruandam proficua & idonea accepi, mecumque in patriam ex hoc bonarum artium & ſcientiarum locupletiſſimo mercatu reporto.

§. I.

QVid morbus ſit adeo cognitum eſt omnibus, qui in medicis ſcholis enutriti ſunt, vt ſuperſedere huius nominis declaratione tuto liceat. Quando autem morbus ex præſcripto ſalutaris artis curatur, ante omnia medicus inquirit in

eius cauſam proximam, vt eadem remota aut correcta morbus integre auferatur, firmaque valetudo reddatur. Quod ſi vero vel medici culpa, vel ægrotantis, aut amicorum eius intempeſtiua ſedulitate cum ignorantia coniuncta, aut quacunque alia ratione fiat, vt, cauſa intus remanente & incluſa, ſymptomata morbi cohibeantur, & per aliquot dies non compareant, indeque gaudium intempeſtiuum ægrotantis domum impleat; prudentes iudicant morbum non ablatum eſſe, ſed abditum ſeu *ſuppreſſum*, qui vel eodem ſchemate ſerius ocyus rediturus ſit, vel diuerſo. Si eodem reuertatur *recidiua* dicitur, atque is fere optimus euentus iudicari debet. Si diuerſo, quod tamen cum priori valde connexum, ratione cauſalitatis, iudicari poſſit, tunc dicunt medici *transmutatum*: de quo argumento copioſe & ſolidiſſime ante complures annos commentatus eſt illuſtris & magnificus totius academiæ Fridericianæ, inque ea ordinis medici Senior Dn. FRIDERICVS HOFFMANNVS patronus, præceptor & promotor meus omni pietate, dum ſpiritus hos reget artus ſummopere venerandus, in diſſertatione *de morborum transmutatione*. Idem vir illuſtris hoc argumentum copioſe tractauit in luculenta diſſertatione ante ſexennium habita *de metaſtaſi ſiue ſede morborum mutata*. Prorſus itaque putidus eſſem, ſi ad hanc exercitationem acceſſiſſem, tamquam ſperans me aliquid noui & ab aliis intacti proferre poſſe. Illud potius ſpectaui vt tantum ducem e longinquo ſequens minori periculo decurrerem.

§. II.

Nolo autem multis inhærere iis, quæ ad theoriam per-

pertinent, ſed potius omnia ex practicorum obſervationibus elicere, & ad practicam vtilitatem, pro virium modulo, reuocare ſtudebo. Faciam autem initium ab illis, quæ maxime in ſenſus incurrunt, vtpote quæ minimum vel dubitandi locum præbent, vel errandi periculum obiiciunt. Huius generis ſunt varia in ſuperficie corporis exanthemata & vlcerationes ſponte exortæ, quæ admodum facile poſſunt ita reprimi & ad interiora repelli, vt prorſus nihil, quod cutim defœdet, amplius conſpiciatur. Initium itaque faciam ab affectu vulgatiſſimo & inter certos homines, qui non poſſunt ex voto ſuo viuere & cultui neceſſario corporis ſui ſatisfacere, familiariſſimo. Scabiem puto, quæ inter homines vitæ ſedentariæ addictos illis maxime incumbit, qui cum craſſiori victu intempeſtiue at perbreuia & abrupta ſpatia mouentur, & arctius inque conſortio plurium habitare coguntur. Videtur ſane hanc rem præter ceteros bene perpendiſſe celeberrimus Louanienſium profeſſor VOP. FORTVN. PLEMPIVS, qui *de ſanit. tuend pag.* 288. morbos cutaneos illis maxime oriri teſtatur, qui a prandio vel cœna pleniori celerius, vſque ad anhelitum ſudoremque, mouentur, ac deinde ſimul ac ſemel a motu ad deſidendum reuocantur. Hoc enim fit vt humores in halitus & vapores reſoluti & ad cutim decumbentes, mox conniuentibus, poſtquam refrigerati ſunt, poris ibi ſubſiſtant, lenteſcant, acriores fiant & exulcerationes producant.

§. III.

Si vero vel ab tali principio ſcabies orta ſit, vel per contagium eadem in corpus aliquod delata fuerit,

admo-

admodum moleſta & periculi plena res eſt, ſi per medicamenta, quæ poros arctius conſtringunt, humoresque ad interiora repellunt, eadem ablata, aut, vt rectius dicam, ad interiores partes translata & compulſa fuerit. Vere enim & actualiter tantum locum mutare ſic retropulſa exanthemata, clariſſime nos docet luculenta obſeruatio, quæ in *Actis phyſico-medic. Acad. N. C. volumine I.* exſtat, & multis refert quid in diſſecto cadauere iuuenis, qui illum errorem commiſerat, atque hinc, poſt plurima mala, mortem inde contraxerat oculis fidelibus viſum fuerit. Scilicet veræ puſtulæ ſcabioſæ paſſim per peritonæum, omentum, inteſtinorum externam ſuperficiem exſtabant: vnde exulceratæ hinc partes arcte inter ſe coaluerant pluribus locis, vt vnum globum aut faſciculum exhiberent, & ſanioſa purulentaque materia pluribus locis efflueret. Miſer hic homo mox ab vſu vnguenti ſulphurati incidit in omnis generis mala, quæ potiſſimum referebant hypochondriaci valde confirmati morbi ſpecimen, cum facultarum animalium inſigni labefactatione & peruerſione. Sed in aliis alia euenire, pro eo ac materia repulſa ſedes diuerſas capit, grauiſſime docet illuſt. HOFFMANNVS in diſſert. *de metaſtaſi* §. XI. ex qua hæc transferre liceat: *potiſſimum vero pectus & pulmonem petere infeſtam materiam obſervamus; vnde dyſpnoeam, aſthma conuulſiuum & ſuffocatiuum, ex quo, ſi diuturnius malum eſt, tandem hydrops naſcitur: quando vero ventriculi vel inteſtinorum tunicas praua adoritur materia, vomitus, cardialgiæ, ventriculi inflammatio, diarrhoeæ interdum etiam cruentæ proueniunt,*

febres

febres quoque varii generis, tam acutas, quam continuas & lentas inde proficiſci non nouum aut inſolens eſt.

§. IV.

Veriſſima hæc eſſe hiſce diebus didici exemplo notabili, quod apponere liceat. Veniebat huc iuuenis Ebræus XVIII. annorum, ſtudio linguæ & legis noſtræ totus deditus, ſed deſtitutus illis facultatibus, quibus opus eſt ad commodioris vitæ procuranda præſidia. Erat habitus ſtrictioris, vultu autem pallido ac lurido viuam mortis imaginem præ ſe ferebat. Conquerebatur de ſumma præcordiorum anguſtia, difficili reſpiratione, doloreque pungente & ſatis acuto in ſiniſtro thoracis latere. Progreſſu temporis omnia hæc deteriora reddebantur, corpus indies magis tabeſcebat, vires cum appetitu labebantur, circa veſperam febricula lenta ardebat, materiam ſpiſſam purulentam, ſatis magna quantitate, cum ſcreatu multo & tuſſi eiiciebat. Miſertus ego hominis peregrini & pauperculi, percontari cœpi de mali initiis. Dicebat ſe æſtatis principio ſcabie humida per totum corpus fuiſſe obſeſſum. Suaſu amici adhibuiſſe vnguentum ex oleo baccarum lauri, ſulphure & ceruſſa; non præmiſſis vllis, quibus in hoc morbo vtendum eſt; nec poſtea ſubiunctis, quæ educerent repulſam a ſuperficie materiam. Cognita mali origine procuraui ipſi bibendum decoctum ex radicibus lapathi acuti, ſarſæparillæ, ſcorzon. glycyrrhiz. altheæ, herbis veronicæ, ſcordii, florib. papau. rh. ſambuci, flaued. cortic. aurant. & ſem. fœniculi. Iungendum huic exhibui puluerem ex lapid. cancr. C. C. phil. præp. antimon. diaphoret. fl. ſulphuris & cinnabari.

Subſequebatur mox pruritus ingens, deinde ſcabiei reditus, cum conſpicua reliquarum moleſtiarum imminutione, tandemque plenaria ablatione. Mirum erat quam inde appetitus redierit, prorſus vt nimius is videretur, quia expleri non poſſe videbatur. Suſpicatus hoc fieri, quia valde multum per exanthemata effluebat & diſſipabatur, perrexi corrigendo materiam, dedique Tincturam antimonii tartariſatam cum ſpiritu ſal. ammoniaci: ſubinde autem euacuaui pilulis blandiſſimis balſamicis: quo factum eſt vt tandem, abſque externo adminiculo, ſcabies ſiccaretur & deflueret, ac pro modulo, vt illa diſcedebat, etiam appetentia ad modum naturali propiorem reuocaretur.

§. V.

Satis quidem multa ex ſcabie retropulſa homini metuenda mala vidimus. Sed plura cognouiſſe iuuabit, quo magis ab hoc tam quotidiano errore ſibi caueant homines; matureque opem requirant, vbi incautis perſuaſum forte fuit vt aliquid auderent. Non poſſum itaque quin ex HOECHSTETTERO *obſervat. med. lib. VIII. obſ.* 8. referam de euentu non tam retropulſæ, quam ſponte & ſubito retrocedentis ſcabioſæ defœdationis in patritio Auguſtano triſtioribus animi pathematibus afflicto. Senſit enim illico magnam laſſitudinem ac corporis totius debilitatem: erupit febris cum delirio, mox obmutuit, difficillime deglutiit, delirium in furorem abiit, opiſthotonos acceſſit, atque nullarum medicinarum, quas acceperat, viribus quicquam ſubleuatus obiit. Idemque auctor doctiſſimus ibidem refert de alio ægrotante, cui ſcabies vſu alicu-

ius

ius vnguenti ad interiora receſſerat, vnde a coxa ad pedes imos plane paralyticus factus eſt. Superuenerunt tandem conuulſiones, ſub quibus a conſortio viuentium exceſſit. Eodem autem, quo ſcabies, loco habenda ſunt cetera etiam exanthemata chronica, quorum varia primam præcipue ætatem vexant & infeſtant: quæ ipſa cum talibus ſatis plerumque tolerabiliter viuit: quando autem non tam curata quam intro pulſa ſunt, nimis cito epilepſias, catarrhum ſuffocatiuum, aures manantes, oculorum varia vitia teneris accerſunt, atque ſæpiſſime mortis cauſſæ euadunt.

§. VI.

Equidem exiſtimo illos, qui I. B. van HELMONT fidem adhibent, præter ceteros debere ad ſcabiem per externa illico ſanandam feſtinare. Hic enim vir in tractatu quem *ſcabiem & vlcera ſcholarum* inſcripſit, totus eſt in eo, vt oſtendat ſcabiem non a corruptorum humorum vitio pendere, ſed pellis morbum eſſe: fierique non poſſe vt in humores reſorbeatur vitium, quod extra locum affectum, vlcuſculum ſcilicet, prorſus nullum adſit. Forte etiam illi, quibus videtur omne exanthematum genus, quod prurit & exulceratur, a viuis animalculis, ſub cute nidulantibus, originem nanciſci & ſuſtentari, credent hoſtem non eſſe magno molimine per intimos corporis receſſus quærendum & expellendum, quem obuium in cutis ſuperficie habeamus, ibique directe poſſimus adgredi. Enimuero Helmontii tam confidenter in ſcholas iactata ſcommata refellunt obſeruationes fideles, quæ manifeſtant quam male mulctati ſint, qui ipſius conſiliis fuerant quam ſtrictiſſime obſequuti. Laudat enim pharmaca e

ſulfure, baccisque lauri; quibus vſi fuerunt tam ille e gente mea Ebræus adoleſcens, quam iſte, de quo in actis phyſ. med. N. C. relatum legimus. Oportet itaque omnino eſſe aliquam in humoribus corruptelam, quæ aliorſum deferri ibique ſubſiſtere & ſedem figere poſſit: quum in altero culter anatomicus detexerit ſcabiem ad interna viſcera delatam; de altero id perſuadeant ſymptomata, quæ retropulſam ſcabiem mox exceperunt, & eadem ad ſuperficiem reuocata illico ceſſauerunt. Qui vero a vermiculis minimis eam ſuſtentari & produci credunt; debent hi ſane agnoſcere fœdis his beſtiolis, quantumuis acaris, cœcos corporis noſtri meatus & mæandros facile patere, vt repulſi ab vno loco ad alia atque alia iter facile inueniant, ibique colonias quaſi nouas inſtituant.

§. VII.

Sed progredimur ad diſpiciendum de ratione, qua ſuccurrere illis debeamus, quibus accidit vt a cutaneis iſtiuſmodi affectibus inconſulta & male fida ratione curarentur. Maximum vtique momentum in eo poſitum exiſtimamus, vt mature ſatis ſuccuramus, ante quam firmam alicubi in partibus interioribus ſedem capiat malum, ibique conformationis prauæ illa vitia, quæ in homine §. III. adducto notauimus, aut iis ſimilia, producat. Vbi enim eo vſque progreſſa iam fuit læſio, haud ſcio ſane an vlla arte medicabilis illa futura ſit. Certe vt ſcabioſam vlceroſam conſtitutionem ad externas partes reducas, quomodo aliquis coalitum partium internarum ablaturus ſit, vt ſimul auferantur quæ inde non prouenire non poſſunt, nulla ratione peruidere aut co-

gnoſcere valeo. Inter omnia vero, quibus hic tribuere aliquid cum experientiæ ſuffragio licet, vnica illa laudem & commendationem merentur, quæ ad ſuperficiem corporis pellendi viribus inſtructa ſunt: neque omnia quidem, quæ diapnoica & diaphoretica habentur, ſed ex illorum ampliſſimo catalogo illa, quæ potentius hoc agunt & ſimul anthelmintica virtute pollent.

§. VIII.

Hæc inter potiſſimum eſt ſulphur commune intro ſumtum, ſiue flores eius deligere velis, ſiue magiſterium, quod lactis ſulphuris nomine proſtat. Poſt hoc collocandum videtur antimonium crudum, cuius regulinæ partes, a ſulphure ligatæ & obtuſæ, impediuntur quo minus tota ſua efficacia in fibras corporis agere poſſint, ſatis tamen conſpicua virtute intendunt ſulphuris vires & diapnoen efficacem, magis tamen cum tempore ſentiendam quam illico percipiendam, exſerunt. Si cui præparata magis arrident, a panacæa Glauberiana, Conerdingiana, ſulphure aurato Ang. Salæ, puluere Carthuſianorum per Galliam celeberrimo, quod & Alkermes minerale vocatur, eandem efficaciam percipiet, ſi debita quantitate & iuſta continuatione illa adhibuerit, non neglectis infuſis, quibus in maſſam humorum diffundi talium virtus debet. Quum vero ſulphura iſtiuſmodi pluribus locis proſtent non vno eodemque modo præparata; erit ſane conſultum probe prius explorare eorum vires, ne vel vltra ſpem agant, vel infra eam ſubſiſtant. Tutiſſimus fere omnium hic eſt æthiops mineralis, ſiue vulgarem illum accipias, ſiue antimoniatum: quippe in priori ſulphuris & hydrargyri con-

coniunctæ vires, in altero vero inſuper antimoniales conſpirant. Aethiopis mineralis quaſi filia eſt cinnabaris: cuius ſæpius ſpectatæ vires antepilepticæ, ſiue per ſe data fuerit, ſiue in puluere cephalico rubeo pharmacopœæ Noricæ, aut ſpecifico cephalico Michaelis, ſiue denique panacæa Anwaldina, aut, ſi mauis, auro horizontali Kornemanni, aut puluere Cellenſi, debentur felici connubio quod ſulphur & mercurius inierunt: numquam autem maiora documenta edunt, quam vbi neruoſi generis mala a prohibita transſpiratione, aut retropulſis exanthematibus, originem ducunt.

§. IX.

Poſthæc mineralia, quæ vtique efficaciſſima ſunt, præſertim ſi mercurii dulcis vſus perite interponatur & ſuccenturietur, vegetabile etiam regnum aliqua dat vtique non reprehendenda, ſed quorum vſum vel debilitamus viresque diffundimus in infuſis & decoctis, vel aſcititia qualitate plerumque corrumpimus, dum ex illis, ope ſpiritus vini, paramus tincturas & eſſentias. Præter cetera inſignem laudem vtique meretur radix enulæ, vt & peucedani ac pimpinellæ albæ, quæ in puluere exhibitæ vergentiam ſuam ad ſuperficiem ſatis probant, præſertim continuato vſu: quamuis inferiores ſunt ante laudatis mineralibus eo, quod corrigendo & alterando minus valent. Veteres ex animali regno fidebant viperis, vel ipſis eſui exhibitis, vel pullis viperarum carne paſtis, cuiuſmodi remediorum diuturno vſu quicquid impuri & corrupti humoribus ineſt, & per carnium ſubſtantiam diſperſum latitat, ad ſuperficiem eliminari crebra experientia edocti nouerant: quod

qui-

quidem in paucis, quorum facultates hoc patiuntur, experiri licebit in malo iam magis chronico. Vide de viperis auctores, qui ex inſtituto hanc curationem tradiderunt, quos ita indicat, vt ſimul ſummam doctrinæ eorum exhibeat, D. D. IO. HENR. SCHVLZE in Diſſertatione Altorfii habita *de viperarum vſu medico.*

§. X.

Atque hæc iam dicta ad omne genus cutanearum excretionum pertinent, non excluſis vlceribus diuturnis vt & fonticulis per complures annos geſtatis. Sed in his fere præſentiſſimam opem tunc demum præſtant laudata auxilia, ſi prius in loco vlceris male conſolidati applicata fuerint rubefacientia aut veſicantia, vel fonticulus inconſulte clauſus facta inciſione reſeratus & apertus ſit. Dici enim non poteſt quam celeriter opem ferre id auxilium ſoleat, ſi tempeſtiue illuc confugiamus. Memini caſus iſtiuſmodi ex ore D. D. SCHVLZII in prælectionibus pathologico-practicis accepti, de ſtudioſo quodam medicinæ, cui in pueritia, ob oculos continua lippitudine laborantes, fonticulus in brachio excitatus cum optato fructu fuerat. Hunc academias ingreſſus coire paſſus fuerat; vnde aliquo die, cum vinum multum antea potaſſet, & lecto mane ſurgeret, videndi facultate ſe fere carere intelligebat. Ita enim obſcure cernebat, tamquam per linteum oculis obductum obiecta conſideraret, omninoque nullum poterat librum legere. Sed hic terrorem metumque haud modicum ipſi afferens affectus feliciter intra triduum abigebatur, cum ſine mora fonticulum reparandum

dum curaſſet, & aliquibus, quibus humores attenuari poſſunt, medicinis vſus fuiſſet.

§. XI.

De variolis, morbillis, purpura & petechiis pauca attingemus, quippe qui acuti affectus rarius inconſulta arte repelluntur; quanquam ſatis ſæpe ipſorum curandorum ſiniſtro regimine retrocedunt, atque id ſemper cum præſentaneo vitæ periculo coniunctum eſſe ſolet. Quo autem pacto funeſtus euentus auertendus ſit dextro bezoardicorum vſu, & regimine magis emendato, id nunc liceat prætermittere, quippe magis de chronicis affectibus, quam acutis, agere inſtituimus. Tranſimus igitur, vt inſtitutum teneamus, & de illis, quæ in ſenſus incurrunt, primo agamus, ad omnis generis euacuationes, quibus admodum ſæpe accidit vt male conſultorum hominum intempeſtiua arte ſupprimantur, medicoque opus ſit vt omne ſtudium ad reuocandas illas conferat. Sunt huius generis alui fluxus torminoſi, gonorrhoea in vtroque ſexu, tam illa, quæ maligna audit, quam altera, quæ benignior cenſetur, ſudor copioſus certorum membrorum, hæmorrhagiæque variæ, tam per nares, quam per vterum & anum, vt & alias quaſcunque partes, prodeuntes: de quibus ordine, breuiſſime tamen, exponemus.

§. XII.

Alui quidem fluxus etiam benigni & ſine dolore euenientes a transſpiratione forte ſuppreſſa, neutiquam temere ſupprimendi ſunt: ſed longe maior magisque præſentanea eſt noxa, ſi pendent a miaſmatibus cauſticis acrioribus, ex ambiente aere, aut cum oleribus fru-

ctibus.

ctibusue horæis intra corpus delatis, & cum magno tormento per canalem inteſtinalem ad exitum depulſis. Non raro enim obſeruatum eſt, quam male mulctati fuerint, quotquot dyſentericos iſtiuſmodi alui fluxus ſolis & meris adſtringentibus, largius & præmature ſumtis, ſuppreſſerunt. Memini alicuius matronæ, quæ cognatæ dyſenteria correptæ ſedulam operam dabat omni induſtria, per diem & noctem, ex medici præſcripto rite tractandæ & obſeruandæ. Hæc quum ipſamet in ſe ſentiret morbi initia, putabat ſecuram ſe fore, ſi crebro aſſumeret puluerem nucis moſchatæ, adeoque intra decem forte dies conſumebat duodecim huius generis nuces. Euentus hic erat, vt in febrem malignam continuam cum deliriis incideret, tandemque per totum corpus erumperent maculæ liuidæ & cæruleæ cum purpura alba coniunctæ, quæ, quum deiectiones torminoſæ tandem ſuperuenirent, intro receſſerunt vitæque finem attulerunt.

§. XIII.

Atque is fere euentus eſt dyſenteriæ magis cohibitæ, quam ſuppreſſæ. Vbi vero illa iam præſens & pleno actu adeſt, *lupum ſtabulo includunt*, vt illuſtris BRVNNERI verbis vtar, *qui adſtringentibus hic certant.* Clarius loquitur de damno, quod inde emergit, LOMMIVS *obſeruat. pag.* 142. *Fere vbi deiectiones alienis temporibus ſupprimuntur, abſceſſus iuxta coſtas, aut in viſceribus, aut in articulis fiunt.* Exemplum hominis male mulctati ob præcipitem dyſenteriæ ſuppreſſionem, legitur in illuſtr. HOFFMANNI *medic. conſult. tom. I. decur. I. caſ. IX.* Huic enim eueniebat magnus & grauiſſimis dolo-

ribus, nec exiguo vitæ periculo, iunctus abſceſſus per muſculos abdominis & dorſi late patens, qui putrilaginem fœdiſſime olentem, cum interfluentibus portionibus pinguedinis corruptæ, per aliquot dies emittebat. Non obſcure cognoſcebatur diffundi illum abſceſſum ſuper os iſchii, ad lumborum internam regionem, veroque ſimillimum eſt meſenterium haud fuiſſe ab illa labe immune. Ante quam ſe abſceſſus proderet diro dolore iſchiatico fuerat vexatus, quem ipſum prægreſſæ fuerant flatulentæ abdominis moleſtiæ. Quo vero pacto a dyſenteria ſuppreſſa hæc omnia pullulauerint, docet experientia eorum, qui hoc morbo defunctos ſecuerunt. Sic BARTHOLINVS, a BONETO *anatom. practic. Tom. II. pag. 172.* adductus, docet in inteſtinis, colo præſertim & recto, apoſtemata hinc inde conſpici; in meſenterio etiam glandulas quamplures tumidas, maturo pomo ſimiles, deprehendi, quibus apertis tale pus fœtidum effluat, quale e dyſentericorum inteſtinis propelli ſolet.

§. XIV.

Nolumus plura exempla adferre, quibus comprobemus talia fieri, vbi hic fluxus immature ſupprimitur. Diſpiciemus autem potius, quo facto opus ſit, ſi obueniat ægrotus in periculum coniectus, dum voluit periculum effugere. Nihil huic magis conducet, quam ſi mature per rhabarbarum aluus aliquoties ei expurgetur, aut per pilulas leniores, quales ſunt ex vetuſto apparatu alephanginæ, aut recentiorum inuenta Becchrianæ, vel ad earum imitationem a perito viro compoſitæ. Si non arrideat hæc formula, aut non ſatis pro-

promoueat, fiat infuſum ex ſpeciebus aperitiuis cum rhabarbaro & tamarindis, cuius vſu continuato impetrabitur, vt ſenſim euacuetur inter tunicas inteſtinorum collecta acris materia, quæ, ſi maneat, eroſiones factura eſt, & vel abſceſſum, vel chronicam & vix expugnabilem moleſtiam iſchiaticam, inductura: vel hominem in tabem & hecticam coniectura eſt.

§. XV.

Dici vix ſatis poteſt quam immania & fœda mala eueniant, vbi gonorrhoea intempeſtiuo ſtudio ſupprimitur. Latus hic eſt campus, in quo variorum hominum, quibus falcem in alienam meſſem immittere ſæculi huius praui mores ſuadent & permittunt, temeritas ſeſe iactat, & innumeros male corrumpit. Sed præcipue hic graſſantur temerarii chirurgi, qui fere ad ſe rapiunt curationem affectuum ex impura venere ortorum, & plurimum ex his lucrum colligunt. Specimina præclararum ſcilicet curationum multi conſignarunt; quæ inter pauca adducam ſelecta. Sic illuſtr. HOFFMANNVS *medic. ſyſtemat. tom. IV. part. II. pag.* 351. refert de iuuene, qui ad gonorrhoeam ſiſtendam tincturam antiphthiſicam Grammanni, & inter pulueres magiſterium ſaturni copioſe ſumſerat. Hinc atroces cruciatus in abdomine, quod durum, tenſum & renitens erat, oborti, aluo penitus obſtipata; aderat inappetentia, inquietudo; tremore ac tractionibus artus, pedes ac femora torquebantur. Simile exemplum mihi inuotuit nobiliſſimi iuuenis, qui ex iiſdem remediis dicam an venenis in paſſionem iliacam coniectus fuit: qua vix ſuperata in febrem pertinaciſſimam incidit, quæ

vix impediri poterat, quin in hecticam plane abiret, quum tumores pedum œdematoſi mox ab initio iam adeſſent, atque magnis auctibus quotidie progrederentur.

§. XVI.

Frequentiſſime accidere porro ſolet, vt ſuppreſſa ſeminis adhuc infecti & corrupti euacuatione glandularum tumores exſurgant, & impuritas omnibus humoribus longe lateque inniduletur. Sed vt hoc moleſtum eſt, multaque poſt ſe alia mala trahit: ſic haud ſcio an moleſtius dari poſſit ſymptoma, quam tumor teſticuli a tali cauſa ſubortus. Memini iuuenis cui vterque teſticulus ad magnitudinem pugni intra paucos dies inflabatur, cum inſigni duritie, & tanto dolore, vt corpus contorqueretur anterius, omninoque non poſſet erigi, totosque dies cum noctibus miſerrimo eiulatu tranſigeret. Datur etiam aliqua gonorrhœa, vbi profluuium nullum eſt ex vrethra, ſed ſatis tamen copioſum ſub præputio & in corona glandis erumpit materia diſcolor & acris ac erodens. Quum eiuſmodi effluxus, quem pſeudo-gonorrhoeam dicere liceat, in aliquo iuuene externis, ex ſaccharo ſaturni, cohibita fuiſſet, penis anterius intorquebatur inſtar ſemicirculi, vt lotium ſuum emiſſurus ſeipſum conſpurcaret, niſi membrum ad latus dirigeretur. In dorſo penis duæ treſue glandulæ inſtar fabarum, mobiles ſub cute, percipiebantur, ſed inſignem dolorem afferentes. Atque hæc ex multis ſufficiant ſpecimina noxarum, quæ gonorrhoeæ intempeſtiuam ſuppreſſionem ſequi ſolent.

§. XVII.

§. XVII.

Si quis ad curationem tam miſere mulctatorum vocatus accedit, ad colicam conuulſiuam nihil efficacius afferet, quam ea ſunt, quæ ill. HOFFMANNVS *c. l.* commendat, clyſteres nempe emollientes, & oleoſos crebrius iniiciendos, mannam ſero lactis ſolutam & ſalino ſtimulo armatam, iuſcula pinguia, blanda carminatiua, & balneum aquæ dulcis. Illi, qui iliacæ paſſionis iam ſatis manifeſta indicia præferebat, præter clyſteres nihil æque profuit, quam infuſum foliorum ſennæ, cui edulcorando manna pro ſaccharo adhibita erat, & emplaſtrum carminatiuum abdomini impoſitum. Is, qui teſticulorum dolorifico tumore cruciabatur, poſt externa diſcutientia ſine fructu vllo adhibita, incredibili celeritate opem conſequebatur a mercurio dulci exigua quantitate bis exhibito, qui tumorem mox disſipabat, & fluxum incaute ſuppreſſum feliciter reuocabat. Neque aliud remedium fuit, quo penis intorſio emendata fuit, etſi per aliquot dies continuandum fuit, quod & abſque ſaliuationis euentu profuit. Externe adhibebatur lac tepidum, quod dolores mire ſolabatur, quamdiu membrum eo fouebat.

§. XVIII.

Non caret etiam certo periculo fluor albus mulierum ſuppreſſus. Siue enim malignus ille fuerit; idem quod a virorum maligna gonorrhœa ſuppreſſa imminet periculum fœdam luem omnibus corporis partibus affricandi, vnde in hoc ſexu fœda vlcera præcipue metuenda ſunt: ſi vero benignus cohibeatur, metui debent dolorifici affectus ſpaſtici & rheumatici, hemicrania,

arthritis, vsque adeo vt quædam motum inferiorum partium amiſerint omninoque contracturam paſſæ ſint. In aliis ad veſicam & renes conuerſum malum dyſuriam & vlcera partium ad vrinæ ſecretionem & excretionem pertinentium, vt & vteri, induxit.

§. XIX.

Vt itaque auertantur tot tantaque mala, haud cunctanter opera nauanda eſt, vt relaxentur partes, quibus adſtrictio per mala & incongrua medicamenta, interne vel externe adhibita, fuit inducta. Et ſiquidem venereum contagium fuit, illico exhibenda ſunt antivenerea, vt decocta illa non ſudoribus extorquendis cum regimine deſtinata, ſed diluentia & aperitiua. Subiungatur vſus mercurialium & antimoniatorum. In benigno ſic dicto fluore præſidii optimi loco erunt balnea & inſeſſus, quibus remolliantur partes nimium contractæ, repulſique humores rurſus inuitentur ad priſtinæ excretionis locum, quem tanto citius & facilius repetent, ſi interius diluentia adhibeantur, vt ſerum lactis herbis aperitiuis & reſoluentibus alteratum, ipſæque aquæ minerales. Neque parum in omni fluore albo ſuppreſſo iuuant pilulæ blande euacuantes, quales ſunt Beccherianæ correctæ, vt & extracta plantarum antiſcorbuticarum liquore terræ foliatæ tartari imbuta & vino diluta, vt cochleatim exhiberi poſſint. Si exulceratio in veſica & ceteris vrinariis viis facta fuerit, iuuabit decoctum ex plantis reſoluentibus atque aliquibus vulnerariis, vt veronica, meliſſa, agrimonia, vrtica mortua, floribus hyperici: quale ſuadet ill. HOFFMANNVS *medic. ration. ſyſtem. tom. IV. part. IV. pag. 569.* Ibidem

dem quoque conuenit tinctura antimonii tartariſata cum balſ. de copaiua permixta: etiam iniectiones ex aqua vulneraria, quam Gallico nomine l' eau d' Arquebuſade dicimus, cum aqua calcis viuæ, plantaginis & liquamine ſpermatis ranarum, vel ſucco cancrorum fluuiatilium.

§. XX.

Venio ad alias excretiones, quæ, vbi recte ſuccedunt, pleno iure non poſſunt morbis accenſeri, neque etiam ſolent: verum aliquando, quia incommodæ videntur, aut quia nimiæ feruntur, dum ad moderationem reuocare eas cupimus, aut caſu aliquo fortuito, ſupprimuntur. Diſpiciemus primo de ſudore, quem medici aliquando oppugnant, quando in hectica febre detentis nimius & colliquatiuus fertur: aut quando certa membra nimium & quaſi perpetuo irrigat, vt inde fœtor moleſtus exſpiret & illis, quibuscum talibus degendum eſt, incommoda pariat. Et in ſudoribus quidem colliquatiuis, quum iam res ægrotantium ad incitas redactæ ſint, cohibendis ſatis inconſulta opera collocatur adſtringentibus, qualia ſunt celebre illud antihecticum Poterii & tinctura antiphthiſica dicta: quum non tam effluxus, tamquam ſymptoma, curandus ſit, quam cauſſa eius, calor febrilis depaſcens & ſubſtantiam pinguedinis ac carnium colliquans, corrigenda & auferenda fuiſſet. Hinc anxietates & perturbationes maiores ſubſequuntur: vt optabile magis ſit ægrotantibus, ſi poſſint reduci ad priſtinum ſymptoma quo cum tolerabilius degebant. Sudorem particularem pedum cohibere pediluuio ſolent ex aqua a coti-

bus

bus ferrariorum defluente, vna cum ſedimento martiali eiuſdem parato, aut tenerrimam limaturam martis vel cupri infricando, quæ a ſudore, acidum & humidum ſecum ferente, in vitriolum adſtringens reſoluitur, ſicque adſtrictorium effectum ſatis potentem edit. Sic læſi in varia incommoda incidunt, vt vertiginem, aurium ſuſurros, ventris tormina, cordis palpitationem, vagos artuum dolores & veram arthritidem. Iuuat itaque mature dare operam, vt iſtiuſmodi ſuppreſſæ euacuationes reuocentur, pediluuiis ex aqua dulci, aut aliquanto cinerum addito ſtimulatis, rubefacientibus atque frictionibus: quæ ſi non illico in parte, vbi adſtrictio facta eſt, tamen in vicinis euacuationem facient, ſenſimque ipſam illam inconſulte ſuppreſſam recludent.

§. XXI.

Menſium & hæmorrhoidum excretiones quacunque ratione ſuppreſſas calamitatum magnam cateruam adducere notiſſimum eſt: vt verba perderemus, ſi enarrare hic vellemus, quæ tot auctores grauiter inculcant. Fit autem vel fortuito caſu, vt terrore, lapſu in aquam cum magna perfrigeratione; vel medicamentorum inconſulto vſu. Vbi menſtruatæ feminæ, vt & lochiis iam fluentibus, eiuſmodi quid accidit, oportet ilico exhibere aliquid, quod inæquabilem ſanguinis circulum, qui hinc conſurgit, emendare & æquabilem reddere poſſit: cuiuſmodi eſt mixtura ſimplex aquis diapnoicis diluta & ſyrupo fl. pap. rhoead. edulcorata; aut puluis epilepticus Marchionis cum antiſpaſmodico quodam nitrato. Quibusdam ſatisfacit, ſi illico croci paucula grana ex obuio iuſculo aut infuſo

theæ

theæ aſſumant. Si hæc nondum ſufficiant, detur doſis pilularum Beccherianarum, aut, ſi ad manus illæ non ſint, pilularum peſtilentialium ſcrupulus dimidius ad integrum. Hoc vbi mature factum fuit, fere ſolent reſtitui fluxus ex huiuſmodi cauſa ſuppreſſi, præſertim ſi diæta commoda accedat, & clyſma emolliens carminatiuum iniiciatur, quod caueat ne ſpaſmodica ſtrictura interioribus partibus profundius inſideat.

§. XXII.

Quod ſi vero vel hæmorrhoidibus vel menſibus nimium fluere viſis medicinæ adhibitæ fuerunt conſtringentes, raro licet primo initio ſuccurrere ad imminens periculum auertendum. Fere enim fit vt ægrotantes lætentur impetrato effectu, nec illico ſentiant damnum, quum ob prægreſſas copioſas euacuationes eminentem plenitudinem in illis deprehendere non liceat. Hinc fit vt poſt aliquot demum dies vel menſes damnum ſentiatur. Suſpectum autem medico & ægroto eſſe debet, ſi poſt vſum talium medicinarum aluina excretio diu tardat, ſi facies ſolito coloratior fit, ſi aures ſuſurrant, oculiue lacrymentur. Talia enim paſſus ante complures annos vir nobilis, qui tinctura quadam traumatica & opiata ab hæmorrhoidibus nimiis curatus fuerat, incidit in apoplexiam fortem & funeſtam; in cuius corpore aperto inteſtinum rectum, cum vicini coli parte, tam arcte conſtrictum erat, vt vix digiti craſſitiem æquaret, & clyſteris ipſi ante obitum iniiciendi ne guttulam quidem admittere potuerit. Ceterum in curandis talibus omni ope enitendum eſt, vt ſtricturæ inductæ remolli-

entibus & relaxantibus expediantur, motus autem humorum æquabilis reddatur & conſeruetur: tandem vbi tempus iuſtum euacuationum huiuſmodi reuertitur, vt quouis modo adiuuetur per ea, quæ therapia rationalis ad talem caſum commendat.

§. XXIII.

Inter affectus, qui ex leui cauſa retrocedunt, & tanto magis, vbi per topica incongrua tractati ſunt, ſontica damna inferunt, eminent arthritidis variæ ſpecies. Exſtat de hoc argumento luculenta commentatio illuſtris HOFFMANNI *de podagra in corpus retrocedente*. Mihi meoque inſtituto ſufficit pauca retuliſſe de variis noxis, quæ ab huiuſmodi malo conſequi annotatæ ſunt. Nulla fere pars corporis interna eſt, quam non occupare parata ſit materia arthritidis, ſuo loco prohibita. Viſæ hinc ſunt epilepſiæ pertinaces, quæ tamdiu infeſtarunt hominem, donec locum ſuum in pedibus iterum occupauit morbus: aliquibus apoplexia funeſta ſuperuenit: quosdam dyſpnoea grauiſſima, alios aſthma conuulſiuum hinc corripuit. Miſerrime etiam degunt, quibus materia ad ventriculum & inteſtina decumbit. Facit enim hic inſignes cardialgias, vomitus, ſingultus, cum ſyncopis grauiſſimis: febres etiam inflammatorias accendit, quæ ſæpe homines iugulant, ſedemque ſuam in ventriculo habuiſſe facta poſt mortem ſectione oſtendunt. Sed frequenter etiam ad renes & vrinarias vias decumbit materia, ibique nephritica calculoſa pathemata, cum diriſſi-

riſſimis cruciatibus, ſpaſmo veſicæ & fere conſpirante colica ſpaſmodica producit & fouet.

§. XXIV.

Plurimis quidem funeſta hæc talis podagricæ materiæ metaſtaſis, motuumque peruerſio, fuiſſe cognoſcitur: qui inde vlterius œdematoſi, tympanitici, aſciticique facti ſunt: quotquot autem fuerunt, quibus lethalem euentum effugere licuit, non alia conditione in gratiam cum valetudine redierunt, quam vt certis temporibus podagræ dolores perferrent, hisque, tamquam minori malo medico, libenter reliquæ incolumitatis dulcedinem redimerent. Eſt igitur operæ pretium conſiderare & quo ſit pacto cauendum ne retropellatur, & ſi retrocedere aut non iuſto tempore emicare videatur, quid agendum ſit, ne quidquam omiſiſſe videamur, quod ad ſalutem pertineat. Cauendum autem illo maxime tempore videtur, ne frigore ad partem podagræ obnoxiam liberius admiſſo aduentum eius impediamus: quum multis id fraudi fuiſſe ex hiſtoriis medicis diſcere liceat. Studeatur igitur illo potiſſimum tempore, vt corpus æquabili liberæque tranſpirationi idoneum aptumque ſeruemus, pedes autem, aut aliam quamcunque partem, in qua arthritis ſedem ſemel cepit, omnium maxime ſollicito ſtudio ſubtrahamus frigoris acceſſui: de reliquo omnia in vitæ genere ita accurate obſeruemus, ne quis grauior accidat error, qui negotium hoc turbet. Valent huc emetica & purgantia fortia verſus

 paro-

paroxyſmi tempus aſſumta: quæ ſpaſmos facile ad interiora figunt, eoque materiam detrudunt.

§. XXV.

Quod ſi iam incoato paroxyſmo aliquid acciderit, a quo retropulſionem fieri intelligimus, prima cura ſit omnes commotiones ſedare, quantum quidem fieri poteſt, & transſpirationem conſeruare atque intendere per idonea diapnoica & motum humorum æquabilem reddentia. Pars affecta blando calore foueatur, & frictione moderata tractetur. Si omnino dolor receſſit, iamque alibi ſeſe exſerit, imponantur rubefacientia & attrahentia, interne vero exhibeantur, quæ antiſpaſmodica virtute pollent & ad exteriora blande mouent: nam calida poſitiue diaphoretica ſæpius nocuiſſe compertum eſt. Superato periculo, quando appropinquat tempus, quo ſolebat podagra accedere, creber vſus eſto pediluuiorum & frictionum: adhibeantur etiam loco olim affecto epiſpaſtica, vt omni modo materiæ decubitus ad illam partem inuitetur.

§. XXVI.

Neque reticendæ ſunt febres intermittentes, quæ ſæpiſſime ſolent potius ſupprimi, quam plene riteque percurari, vt ſua ſponte & cum ſalute & euphoria ceſſent. Vix autem datur aliqua methodus febres has tractandi, quæ non aliquando claudicet, in hoc vel illo indiuiduo adhibita: ita vt eadem ratione, qua decem pluresue feliciter liberati fuerunt, vnus vel alter non

recu-

recuperet ſanitatem, ſed cum ſuo morbo diutius conflictari cogatur: quia aliquæ in corpore eius latentes cauſæ adſunt, quas celeriter emendare non licet. Sic viſi fuerunt adoleſcentes cum tertiana aut quartana conflictantes, quibus nulla medicina profuit, quia illo tempore corpus in longum extendebatur & augeſcebat: indeque proueniens perpetua partium ſolidarum tenſio ſpaſmodicam illam, quæ febres intermittentes fouet, cauſam ceſſare numquam patiebatur. Si quis eiuſmodi ægrotis moræ impatientibus, aut conuiciis eorum, qui eos celeriter curatos optant, obſequitur, rumoreſque ante ſalutem ponit, expedita autem curatione plures ad ſe ægrotos ſperat venturos: facile inducitur ad tentamina quæ raro feliciter ſcedere ſolent. Excutiuntur omnes libri, confugiturque ab aliis ad hoc adſtringens, ab alio ad aliud, fereque in ſcyllam incidunt, qui charybdin voluerunt euitare. Sunt aliqui prorſus qui ad infamata remedia prouolant, aut ad talia, quæ ſecuris certe numquam poſſunt annumerari. Sicque non tam curatur morbus quam ſupprimitur; qui, ſi redierit, noua arte eſt ſupprimendus, donec in aliud ſchema migret.

§. XXVII.

Conſultiſſimum videtur, vbi talis ægrotus oblatus eſt, operam dare vt febrem male ſuppreſſam reuocare ſtudeamus; quod fiet blandorum laxantium & aperitiuorum circumſpecto vſu. Vbi autem re-

verſa eſt admonere ægrotum, quod minori vtique valetudinis periculo intermittentem febrem aliquanto tempore laturus ſit, quam conatus vehementiores, quibus non plene liberatur, & in chronicam labem, forte non emendabilem & immatura morte luendam, coniici poſſit. Certe conſultum nunquam eſt in talibus renouare tentamina cum nouis adſtringentibus; methodus autem quæ patienter inſiſtit aperitiuis, verisque antiſpaſmodicis & fibras tenſas relaxantibus, rigiditatemque earum emendantibus, vt rationi omnique veræ theoriæ congruit, ita experientiæ ſuffragio ſæpius exornatur & comprobatur. Innuo autem illa, quibus omnis retro vetuſtas plurimum tribuit, externa, vt ſpinæ inunctionem ante paroxyſmum, balnea tepida aquæ dulcis tempore perfectæ ἀπυρεξίας, quibus ſiquis interne tuta & efficacia antiſpaſmodica ac ſedatiua iunget, calidorum autem alexipharmacorum vſu prorſus ſuperſedebit, etiam pertinaciſſimas ſecure tandem, adiuuante DEO, profligaturus eſt.

F I N I S.

NOBI-

NOBILISSIMO ET PRÆCLARE DOCTO

DOM. CANDIDATO

S. P. D.

IO. HENRICVS SCHVLZE.

Q*Vum apud nos integros tres annos, artis ſalutaris ſtudio totus addictus, conſumſeris, mihique, varias medicinæ partes, tam theoreticas quam practicas, explicanti aſſiduus fueris auditor: valde me incenſum amore iſtius diligentiæ fuiſſe diſſimulare non potui. Magis autem TE amare coepi, quum frequentius priuatos tecum ſermones inſtituendi occaſiones præberes, deque rebus, quas propoſueram, nonnulla ſciſcitareris, quæ ad clariorem earum intelligentiam perducerent. Cognoui TE non ſolum audire & legere, verum etiam meditatione aſſidua apud animum probe ea, quæ legeras & audiueras, digerere, & ad fructum ſolidioris doctrinæ adſpirare. Ita apud TE fidelis inſtitutio & meditatio numquam defatigabilis effecerunt, vt quæcunque vel in alma Duisburgenſi academia ab Excell. TüMMERMANNO, vel in noſtra ab illuſtri HOFFMANNO, aliisque, accepiſti, apud animum tuum fideliter repoſueris iudicioque recto, quo polles, in lucem conſpectumque proferre valeas: vt omnino*

mnino patria tua de præclara doctrina & peritia tua optima quæque exſpectare poſſit. Ita augurandi, aut potius confidendi de TE cauſam præbuit non ſolum illa exploratio, quam in conſenſu ordinis medici cum laude ſuſtinuiſti, verum etiam ſpecimen iſtud tuum inaugurale, quod nunc in publicam lucem emittis, de morborum inconſulta ratione ſuppreſſorum reuocatione: quod non ſine delectatione perlegi, quum mihi illud ab illuſtri & venerando ſene Dom. FRIDERICO HOFFMANNO cenſendum demandaretur. Super eſt vt TE proſequar, ab nobis nunc diſceſſurum, fauſtis apprecationibus & votis, TIBIque, quicquid a me proficiſci humanitatis & officiorum vmquam poterit, numquam defuturum ſpondeam atque pollicear. Vale & rem feliciter age Scripſi a. d. IV. Octobris cIↄ Iↄcc XXXVII.

DEin aufgeweckter Geiſt im klugen meditiren,
Und unermüdter Fleiß im gründlichen Studiren,
Hoch Edler, macht daß Du in der Gelehrten Orden
Ein Stern, ein Heller Stern, der erſten Gröſſe worden,
Der immer heller wird in neuer Ehren-Schein.
So einen groſſen Lohn giebt Weißheit ihren Söhnen.
Genung. Vom Himmel muß die Luſt die ungemeyn
Dich und die Deinigen in Lauter Segen kröhnen!

Diſes ſezet ſeinem Hochgeehrteſten Freunde Glückwünſchend hinzu.

ANTON WILHELM AMO

Von Guinea in Africa, der Philoſophie und Freyen künſte Magiſter legens.